

บทนิพนธ์ฉบับ

ความเปลี่ยนแปลงที่ส่งอิทธิพลต่ออัตลักษณ์การแสดง เพลงโคราช

THE FACTORS INFLUENCE THE CHANGES IN IDENTITY OF PLENG KORAT PERFORMANCE

เรखा อินทรกำแหง¹
Rekha Intharakamhaeng

บทคัดย่อ

ตลอดระยะเวลาการดำเนินงานกิจกรรมตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ ร่วมกับสมาคมเพลงโคราชในการส่งเสริมและอนุรักษ์ รวมถึงการศึกษา ค้นคว้า วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อกำหนดมาตรฐานท่ารำพื้นฐานและสร้างสรรค์กลอน เพลงท่ารำพื้นฐานสำหรับเพลงโคราช พบว่า การแสดงเพลงโคราชมีรูปแบบการแสดงที่มีอัตลักษณ์เฉพาะในด้านการใช้ภาษาโคราชและไม่มีดนตรีประกอบ ปัจจุบันค่านิยมที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัยส่งผลให้เกิดการผสมผสาน ระหว่างรูปแบบการแสดงจากวัฒนธรรมภายนอกและรูปแบบการแสดงของวัฒนธรรมดั้งเดิม

การแสดงเพลงโคราชจึงเกิดการพัฒนารับเปลี่ยนไปหลากหลายรูปแบบ จากเดิมที่ไม่มีดนตรีประกอบจนกระทั่ง เกิดการนำ อัตลักษณ์ทางภาษา สำเนียง และการขับร้องเข้ามาสู่ธุรกิจบันเทิง สิ่งเหล่านี้อาจสร้างความเข้าใจที่ผิดเพี้ยน จนไม่ทราบว่าสิ่งใดใช่หรือสิ่งใดมิใช่การแสดงเพลงโคราช หรืออาจปรับเปลี่ยนจนหลงลืมการอนุรักษ์ สืบทอด เผยแพร่ ละทิ้งรากเหง้าของตน มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมดั้งเดิมก็จะสูญสิ้นไปในที่สุด

บทความนี้จึงต้องการนำเสนอมุมมองของผู้เขียนที่เกิดจากการดำเนินงาน เพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้ ความ เข้าใจในอัตลักษณ์และความเปลี่ยนแปลงของการแสดงเพลงโคราช

คำสำคัญ: เพลงโคราช; การแสดงเพลงโคราช

Abstract

Through operation of the activity since 2010 with cooperation of Pleang Korat Society in promoting and preserving - including study investigation, participatory workshop to determine the standard dance posture and creating standard dance posture song lyrics for Pleng Korat, it was found that Pleng Korat performance has its own identity particularly the language used in the performance and no music played along. Currently, the changing values due to changing era had an effect on mixing between forms of performances from outer cultures and performances of original culture.

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โปรกรรมวิชานาฏศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

Pleng Korat performance had developed and changed into several forms. Originally, there was no music played along and then the identity of language, dialect, and singing were brought to entertainment business. These can mislead so it was confusing to determine whether which was or which was not Pleang Korat, or the changing can be too far that preservation, inheriting, promoting can be forgotten and the root of culture can be ignored. Then, the original cultural intellectual heritage can gradually be vanished.

This article so aimed to present the writer's perspective gained from working to promote knowledge and understanding in the identity and changes of Pleng Korat's performance.

Keyword: Korat Song; Pleng Korat performance

1. บทนำ

เพลงโคราช เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอันมีค่าของจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมภายใต้แผนการดำเนินงานตามโครงการปกป้องคุ้มครองมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของกระทรวงวัฒนธรรม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552-2553 สาขาศิลปะการแสดงประเภทเพลงร้องพื้นบ้าน ในอดีตการเล่นเพลงโคราชเป็นการขับร้องขณะประกอบกิจวัตรประจำวัน การเกี่ยวสวนในงานประเพณีต่างๆ หรือเล่นเพื่อการบันเทิง นิยมเรียกว่า “การเล่นเพลง” หากเล่นเพลงโดยมีการว่าจ้างนิยมเรียก “การว่าเพลง” และเรียกผู้เล่นว่า “หมอลเพลง” ซึ่งเป็นลักษณะของการประชันความสามารถแสดงถึงปฏิภาณของหมอลเพลงในการช่วงชิงไหวพริบของกันและกัน จนเกิดเป็นการแพ้ชนะ สร้างชื่อเสียง ได้รับความนิยมนิยมและเป็นที่ยอมรับของผู้ชม หมอลเพลงคนใดมีความเก่งกาจก็ยากที่จะหาคู่แข่ง ครั้นต่อมาในปี พ.ศ. 2499 เกิดการพัฒนาและความเปลี่ยนแปลง ทั้งความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ ค่านิยม และการดำเนินชีวิต นางสองเมือง อินทรกำแหง ได้เกิดแนวคิดในการจัดตั้งคณะหมอลเพลงขึ้นเป็นคนแรก โดยใช้ชื่อว่า คณะสองเมือง และเกิดเป็นคณะต่างๆ ตามมาอีกมากมาย ในที่สุดได้พัฒนาจัดตั้งเป็นสมาคมเพลงโคราชดังเช่นปัจจุบัน ทั้งนี้การจัดตั้งดังกล่าวนับเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงของหมอลเพลงโคราช จากลักษณะการว่าเพลง เพื่อประชัน แข่งขัน เอาชนะ แปรเปลี่ยนเป็นลักษณะ การแก้ความ ประนีประนอม ให้เกียรติซึ่งกันและกัน เนื่องจากการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะได้สร้างความใกล้ชิด ช่วยเหลือเกื้อกูลเสมือนครอบครัว ทิศทางของการว่าเพลงจึงเปลี่ยนไปในรูปแบบ “ความบันเทิง” หรือ “การแสดง” ด้วยเหตุนี้จึงก่อเกิดมิติใหม่ของ “เพลงโคราช” และอาจเป็นที่มาของคำว่า “การแสดงเพลงโคราช” ที่นิยมเรียกและสืบทอดต่อมาจนถึงปัจจุบัน (สำนักศิลปะและวัฒนธรรม, 2555 : 19-27)

การแสดงเพลงโคราชจากอดีตสู่ปัจจุบัน จึงมีวิวัฒนาการด้านรูปแบบการแสดงที่แตกต่างกันทั้งในแบบดั้งเดิม แบบประยุกต์ หรือการสร้างสรรคโดยนำอัตลักษณ์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการแสดง ฉะนั้นเพลงโคราชจึงมีทั้งรูปแบบ เพลงชาวบ้าน และ เพลงอาชีพ (รัฐบุรุษ คุ้มทรัพย์ และพัฒนสินธุ์, 2558 : 412) ซึ่งลักษณะทั้ง 2 รูปแบบนี้ มีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอที่แตกต่างกัน คือ

1) เพลงชาวบ้าน เป็นลักษณะการว่าเพลงของชาวบ้านที่เกิดในยามว่างในขณะประกอบกิจวัตรประจำวัน หรือกิจกรรมต่างๆ มีวัตถุประสงค์เพื่อความผ่อนคลาย สนุกสนานเท่านั้น ไม่มีพิธีการ ไม่มีกา

สร้างโรงเพลง ไม่เน้นแบบแผน ความสวยงาม ในการแต่งกาย และไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องของคำตอบแทน หรือการว่าจ้าง

2) เพลงอาชีพ เป็นลักษณะการว่าเพลงในเชิงธุรกิจ จะเกิดขึ้นโดยได้รับคำตอบแทน หรือเป็นการว่าจ้างให้ทำการแสดง มีความเป็นพิธีการเพิ่มขึ้น รูปแบบอาจเปลี่ยนไปมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับบริบทของผู้ว่าจ้างและโอกาสในการแสดง เช่น การไหว้ครู โรงเรียนที่ สถานที่ กลอนเพลง การแต่งกาย การเก็บเงิน การแสดงโชว์ หรือเพื่อสร้างความบันเทิง ในบางครั้งอาจเป็นการนำเพียงอัตลักษณ์ทางภาษา สำเนียง และการขับร้อง มาใช้ประกอบตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนั้นๆ เช่น กิจกรรมรณรงค์หรือการประชุมสัมมนา โครงการของแต่ละหน่วยงาน กิจกรรมประกอบการศึกษา ธุรกิจโฆษณา ตลอดจนธุรกิจบันเทิงในรูปแบบของ เพลงโคราชซึ่ง เพลงลูกทุ่ง เพลงเพื่อชีวิต เป็นต้น

จากที่ได้กล่าวมาในข้างต้น จะเห็นได้ว่าความเจริญ ค่านิยมของยุคสมัยมีอิทธิพลต่อการดำรงอยู่ของการแสดงเพลงโคราช ด้วยรูปแบบการแสดงที่พัฒนา ปรับเปลี่ยนไปหลากหลายบริบท แต่ในความแปรเปลี่ยนยังคงรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางภาษาและภูมิปัญญาการแสดง ฉะนั้นหากเกิดความเข้าใจถึงลักษณะเฉพาะที่เรียกว่าการแสดงเพลงโคราช และรูปแบบการแสดงที่นำวัฒนธรรมและภาษาถิ่นเป็นเพียงส่วนประกอบแล้วนั้น จะเป็นสิ่งสำคัญต่อการอนุรักษ์ ส่งเสริม มรดกทางภูมิปัญญาของท้องถิ่นให้คงอยู่ และสามารถส่งต่อองค์ความรู้ให้แก่ลูกหลานได้สืบทอด พัฒนา หรือนำไปใช้ต่อยอดท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง ได้อย่างไม่สิ้นสุด

2. เนื้อหา

อัตลักษณ์ของการแสดงเพลงโคราช

เพลงโคราช เป็นการแสดงพื้นบ้านประจำถิ่นในลักษณะของเพลงปฏิพากย์ที่ไม่มีดนตรีประกอบการขับร้องเหมือนเพลงพื้นบ้านในภาคอื่นๆ มีโครงสร้างฉันทลักษณ์ของกลอนเพลงและภาษาโคราชที่คมคาย มีลีลาลูกเล่นในการขับร้องด้วยความสนุกสนาน การโต้ตอบแบบสั้นๆ กระชับ หรือบางครั้งอาจเป็นการพูดขึ้นมาลอยๆ ไม่มีความหมายลึกซึ้ง มีท่วงท่าการร่ายรำเฉพาะตน การแสดงเพลงโคราชจึงเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่บ่งบอกถึงความเป็นตัวตนของวัฒนธรรมและการดำรงอยู่ เพราะเนื้อหาของเพลงได้สะท้อนสภาพชีวิต คติความเชื่อ ค่านิยม และความเป็นอยู่ของสังคมในขณะนั้น (ถาวร สุบงกช และคณะ, 2536 : 19-21) การแสดงเพลงโคราชประกอบด้วยผู้แสดงชายและหญิง แต่เดิมผู้ฝึกหัดต้องฝากตัวเป็นศิษย์กับครูเพลงด้วยการถือพานมาบูชาครู ซึ่งเรียกว่า “การยกครู” เมื่อรับเข้าเป็นศิษย์ก็จะพักอยู่ที่บ้านครู ช่วยครูทำงานในตอนกลางวัน ส่วนตอนกลางคืนหรือเวลาว่างจากงานจะต่อเพลงกับครู เรียนรู้ฝึกฝนเทคนิคการว่าเพลงโคราชอย่างลึกซึ้งท่องจำกลอนเพลงจนขึ้นใจ เรียนรู้ฉันทลักษณ์ ครูเพลงในสมัยก่อนจึงเป็นทั้งผู้ว่าเพลงที่เก่งกาจ สามารถด้นกลอนสดได้อย่างทันท่วงที แต่ปัจจุบันหมอมเพลงที่สามารถว่าเพลงได้ ก็มีใช้ผู้ที่มีความสามารถในการแต่งกลอนเพลงเสมอไป ทั้งนี้อาจเกิดจากการฝึกฝนและการเรียนรู้เปลี่ยนไปจากอดีต เช่น การฝึกหัดแบบครูพักลักจำ การฝึกโดยการท่องจำจากหนังสือ จุดมุ่งหมายของการฝึกฝนกลับกลายเป็นรูปแบบของการเผยแพร่องค์

ความรู้เพื่อรักษาและสืบทอดให้ศิลปวัฒนธรรมนี้ยังคงอยู่เสียมากกว่า การฝึกฝนเพื่อเป็นหมอเพลงอาชีพ เพื่อเรียนรู้อย่างลึกซึ้งจึงเหลืออยู่เพียงน้อยนิด การแสดงเพลงโคราชจึงมากด้วยคุณค่าและความละเอียดอ่อน มีข้อกำหนดซึ่งเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงอัตลักษณ์เฉพาะทางการแสดง ฉะนั้นการแสดงที่เรียกได้ว่าเป็น “การแสดง เพลงโคราช” จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบทางการแสดง และรูปแบบของการแสดง (เราหา อินทรกำแหง, 2559 : 4-10 และ บุญสม สังข์สุข และสมาคมนักแสดงเพลงโคราช, 2559 : สัมภาษณ์) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. องค์ประกอบของการแสดงโคราช

การแสดงเพลงโคราชมียุทธศาสตร์ประกอบเฉพาะที่แตกต่างจากการแสดงประเภทอื่นๆ ในการแสดงแต่ละครั้งองค์ประกอบเหล่านี้จะเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงเสมอ ดังนั้นมาตรฐานของการแสดงเพลงโคราชจำต้องมีองค์ประกอบของการแสดงดังนี้

1.1 พิธีไหว้ครู เป็นพิธีที่หมอเพลงจะกระทำก่อนขึ้นเวทีทุกครั้ง ซึ่งเครื่องไหว้ครูเจ้าภาพจะต้องเป็นผู้หามาให้ การไหว้ครูนั้นหัวหน้าคณะจะเป็นผู้นำไหว้หลังจากแต่งตัวเสร็จ ในการไหว้ครู ทั้งนี้อาจให้บุพการีร่วมด้วยหรือบางคนก็ให้พญามาร ขอให้พญามารมาทำลายฝ่ายตรงข้าม ให้จำกลอนไม่ได้ ซึ่งกลอนในบทนี้จะไม่จริงจังแต่จะแทรกอารมณ์ขันไว้ในบางท่อน อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบด้วยผ้าขาว 1 ผืน กรวยพระ 6 กรวยดอกไม้ ฐูป เทียน และเงินค่ายกครู 6 บาท สำหรับงานธรรมดา ส่วนงานศพ 12 บาท ผ้าขาวนั้นจะได้คืนจากหมอเพลงเมื่อเสร็จงานแล้ว

1.2 โรงเพลง หรือ เวที ในสมัยก่อนนั้น การเล่นเพลงโคราชไม่จำกัดสถานที่ อาจเล่นบริเวณลานบ้านที่มีพื้นที่โล่งก็ได้ แต่อัตลักษณ์เฉพาะจะประกอบด้วยการนำครกตำข้าวมาคว่ำลงตรงกลางเวทีแล้วนำถึงดักน้ำมาวางบนครก เพื่อให้หมอเพลงสามารถตีไม้แกคองขณะทำการแสดง ต่อมาเมื่อมีการสร้างโรงเพลงหรือเวที ได้จัดทำในลักษณะเป็นเสา 4 มุม ยกพื้นขึ้นสูงประมาณ 1 เมตร ปูพื้นด้วยแผ่นกระดาน มุงหลังคาด้วยก้านมะพร้าว และปรับมาใช้วัสดุต่างๆ ที่มีอยู่หลายรูปแบบ รวมถึงเพิ่มการตกแต่งให้สวยงามยิ่งขึ้นและติดตั้งไมโครโฟนด้วยวิธีการห้อยสายไฟลงมาจากส่วนบนของบริเวณกลางเวที โดยปล่อยความยาวของสายไฟให้ไมโครโฟนอยู่ประมาณระดับปากของหมอเพลง

1.3 กลอนเพลง เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการแสดงเพลงโคราช มีอัตลักษณ์เฉพาะด้วยโคลงสร้างทางฉันทลักษณ์และภาษาโคราช ซึ่งเป็นมาตรฐานและเครื่องบ่งชี้ถึงความเป็นตัวตนของกลอนเพลงโคราช โดยองค์ประกอบเหล่านี้จะต้องปรากฏอยู่ในกลอนเพลงเสมอ เช่น การใช้ภาษา ฉันทลักษณ์ด้านการใช้คำคู่ คำสร้อย คำคล้อง หรือโครงสร้างของกลอนเพลงที่ประกอบด้วย ท่อนขึ้น (ทำนองโอ) ท่อนเดิน กลอนหรือกระทู้เพลง (คำสุดท้ายของท่อนหมอเพลงจะปรบมือหนึ่งครั้งเรียกว่า สะดือเพลง) ท่อนกระทู้ลง และท่อนปลายลง เริ่มจาก ท่อนกลาง ท่อนกระทู้และท่อนจบ

1.4 ท่ารำ เป็นลีลาท่วงท่าที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะของเพลงโคราช ซึ่งท่ารำที่นำมาใช้นั้นจะมี 2 ลักษณะ ได้แก่ ท่ารำช้า และ ท่ารำเร็ว โดยท่ารำในแต่ละท่าจะมีชื่อเรียกและการนำมาใช้นั้นจะต้องเป็นไปตามการสื่อความหมายของท่ารำนั้นๆ ซึ่งท่ารำพื้นฐานของการแสดงเพลงโคราชเป็นท่ารำเฉพาะ และเป็นท่ารำพื้นฐานของท่ารำอื่นๆ ประกอบด้วย ท่าเตรียมจำนวน 1 ท่า ได้แก่ ท่าโอ ใช้สำหรับเริ่มต้นก่อนการว่าเพลง รวมถึงใช้สำหรับฝึกการฟังเสียง และท่ารำสำหรับประกอบการแสดง ซึ่งเป็นท่ารำที่ใช้สื่อความหมายของจำนวน

6 ทำ ได้แก่ 1) ทำรอ ทำย่อง ทำล่อ หรือทำอย่างสามชুম 2) ทำข้างเทียมแม่ 3) ทำปลาไหลพันพวง 4) ทำจก 5) ทำประจัญบาน และ 6) ทำปักหลัก

1.5 การแต่งกาย เป็นองค์ประกอบด้านหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะในการแสดงเพลงโคราช โดยหมอลำเพลงชายนิยมนุ่งผ้าโจงกระเบน ผ้าไหมหางกระรอก หรือบางครั้งอาจใช้ผ้าม่วง สวมเสื้อคอกลม แขนสั้น ไม่จำกัดสี มีผ้าขาวม้าเคียนพุง เครื่องประดับไม่จำกัดแต่นิยมแขวนพระเครื่อง ทางด้านหมอลำหญิงนิยมนุ่งผ้าโจงกระเบนเหมือนหมอลำเพลงชาย สวมเสื้อรัดรูปไม่มีปก หรือที่เรียกว่า “เสื้อคอกระโจม” หรือ “เสื้ออ๊อแปะ” แขนสั้น คาดเข็มขัดหรือไม้ก็ได้ เครื่องประดับนิยมสวมใส่เครื่องทอง บางคนอาจใช้พลูจิบทัดไว้ที่หู หรือติดผมทรงดอกกระพุ่ม

2. รูปแบบของการแสดงเพลงโคราช

การแสดงเพลงโคราชมีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนรูปแบบไปตามค่านิยมของแต่ละยุคสมัย ไม่ว่าจะเป็น รูปแบบของการแสดง เนื้อหาของเพลง โอกาสในการแสดง หรือการนำดนตรีเข้ามาเป็นส่วนประกอบ เพื่อสร้างความสนใจต่อผู้ชมที่แปรเปลี่ยนไป รูปแบบการแสดงเพลงโคราชที่พบในปัจจุบันจึงแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบหลักๆ ดังนี้

2.1 การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม เป็นรูปแบบของการสืบทอดมาจากอดีต มีเอกลักษณ์เฉพาะของเพลงปฏิพากษ์ ใช้การว่าเพลงจากการจดจำและด้นกลอนสดเพื่อโต้ตอบกัน ไม่มีดนตรีประกอบ ใช้การปรบมือเพื่อให้จังหวะและใช้ท่ารำประกอบ ปัจจุบันเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนี้นับว่ามีลักษณะทางการแสดงอยู่ 3 ลักษณะ ได้แก่

2.1.1 การแสดงเพลงโคราชแบบการว่าเพลง หรือ เล่นเพลง ในลักษณะของเพลงปฏิพากษ์ ไม่ใช้ดนตรีประกอบในการขับร้อง ซึ่งอาจเป็นเพลงก้อม หรือ เพลงสั้น หรือ กลอนตามฉันทลักษณ์ของเพลงโคราช ซึ่งการว่าเพลงนั้นอาจใช้เพื่อประชันภูมิปัญญาเพื่อหวังผลแพ้ชนะ การว่าเพลงเพื่อใช้ในการร้องทักทาย การเกี้ยวพาราสีของชายหญิงในงานประเพณี การแสดงเพื่อความสนุกสนาน โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ความเป็นไปของวิถีโลก ปรัชญาและหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา เป็นต้น

2.1.2 การแสดงเพลงโคราชแบบเล่าเรื่อง เป็นการว่าเพลงในลักษณะเล่าเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับวรรณกรรม ประวัติศาสตร์ ประวัติบุคคลสำคัญ ตำนาน นิทานพื้นบ้าน เรื่องที่นำมาแสดง เช่น พระราชนิพนธ์ เรื่อง พระมหาชนก เรื่องราวของวีกรรมท้าวสุรนารี ประวัติหลวงพ่อคูณ ท้าวปาลิต-นางอรพิม กบกินเดือน เป็นต้น

2.1.3 การแสดงเพลงโคราชสำหรับสักการะและบวงสรวง เป็นรูปแบบที่เกิดจากความเชื่อ ความเคารพ ศรัทธา ที่มีต่อท้าวสุรนารีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งยึดถือและสืบทอดปฏิบัติต่อกันมา โดยใช้รูปแบบและวิธีการแสดงในแบบดั้งเดิม ด้วยลักษณะของเพลงก้อม หรือ เพลงสั้น ไม่ดนตรีประกอบ ปรับเปลี่ยนเพียงเนื้อหาไปตามเหตุการณ์และจุดมุ่งหมายของการแสดง เพื่อเป็นการสักการะและบวงสรวงในโอกาสต่างๆ ทั้งนี้อาจมีคำเรียกที่นำมาแสดงในบริบทที่แตกต่างกัน เช่น การสักการะ การบวงสรวง การถวาย การแก้บน เป็นต้น

2.2 การแสดงเพลงโคราชแบบประยุกต์ เป็นรูปแบบของการแสดงเพลงโคราชที่ปรับเปลี่ยนด้าน

องค์ประกอบและรูปแบบการแสดงเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่ยังรักษาอัตลักษณ์ทางการแสดงไว้อย่างครบถ้วนด้วยฉันทลักษณ์ ภาษา และสำเนียง โดยนำมาประยุกต์ร่วมกับลักษณะการแสดงในรูปแบบอื่นๆ โดยแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

2.2.1 การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมผสมผสานกับการขับร้องเพลงตามสมัยนิยม รูปแบบการแสดงเช่นนี้ เกิดจากความนิยมที่ลดน้อยลงของรูปแบบดั้งเดิม ในลักษณะของการว่าเพลง การ ด้นกลอนสด หรือ การแสดงเล่าเรื่องเพียงอย่างเดียว โดยไม่ใช้ดนตรีประกอบ ดังนั้นจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงโดยประยุกต์รูปแบบดั้งเดิมผสมผสานร่วมกับการขับร้องเพลงอื่นๆ ที่ได้รับความนิยมในขณะนั้น เช่น เพลงลูกทุ่ง เพลงเพื่อชีวิต เพลงร่ำวง โดยนำมาร้องสลับกับการแสดงเพลงโคราชในแบบดั้งเดิม เพื่อเป็นการสร้างความบันเทิงและความสนุกสนานมากยิ่งขึ้น แต่รูปแบบเช่นนี้ยังมิได้นำเครื่องดนตรีมาใช้ประกอบทำนองในการขับร้อง

2.2.2 การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมผสมผสานกับเครื่องประกอบจังหวะ เป็นรูปแบบการแสดงที่พัฒนาต่อเนื่องมาจากการประยุกต์ร่วมกับการขับร้องเพลงตามสมัยนิยม โดยเริ่มนำวัสดุที่อยู่ใกล้ตัว เช่น ถัง หม้อ ไม้ กะละมัง และต่อมาได้นำเครื่องดนตรีท้องถิ่นคือ โทณ มาใช้ตีเพื่อประกอบจังหวะขณะขับร้องเพลงอื่นๆ เท่านั้น แต่ขณะการว่าเพลงโคราชยังคงอัตลักษณ์ดั้งเดิมโดยไม่ใช้ดนตรีประกอบจังหวะแต่อย่างใด

อัตลักษณ์ของเพลงโคราชที่ปรากฏในความเปลี่ยนแปลงตามค่านิยมทางการแสดง

การแสดงเพลงโคราชในปัจจุบัน ได้รับอิทธิพลของความเปลี่ยนแปลงตามค่านิยมของยุคสมัย ด้วยเหตุปัจจัยต่างๆ จึงส่งผลให้รูปแบบการแสดงของเพลงโคราชได้ปรับเปลี่ยนไป ทั้งด้านการพัฒนาประยุกต์สร้างสรรค์ หรือแม้กระทั่งการนำลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการแสดง เพื่อการสร้างความแปลกใหม่ เพิ่มมูลค่าให้กับธุรกิจตามความชื่นชอบและความนิยมของผู้ชมในช่วงขณะนั้น ทั้งนี้เมื่อพิจารณารูปแบบและลักษณะของการแสดงในปัจจุบัน ที่นำอัตลักษณ์เพลงโคราชมาเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงนั้นๆ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. โคราชซิ่ง

เป็นรูปแบบการแสดงที่เกิดจากพัฒนา ปรับปรุง สร้างสรรค์ มาจากการแสดงเพลงโคราชซึ่งมีลักษณะทางการแสดงอยู่ 2 ประเภท ได้แก่

1.1 เพลงโคราชซิ่ง เป็นการพัฒนามาจากกลอนเพลงโคราชเท่านั้น มิใช่เกิดจากการนำรูปแบบทางการแสดงของเพลงโคราชมาพัฒนาทั้งหมด เป็นเพียงการพัฒนาทำนองและจังหวะของการขับร้องเพลงโคราชให้สามารถขับร้องร่วมกับเครื่องดนตรีสากล ดังนั้นเพลงโคราชในประเภทนี้ จึงเป็นการขับร้องเพลงที่มีดนตรีประกอบ ซึ่งแบ่งได้เป็นสองลักษณะ คือ 1) การนำกลอนเพลงโคราชที่มีรูปแบบตามโครงสร้างฉันทลักษณ์เฉพาะ นำมาปรับทำนองและจังหวะเพื่อให้สามารถขับร้องโดยมีเครื่องดนตรีบรรเลงประกอบได้ และ 2) การพัฒนาจากฉันทลักษณ์ของกลอนเพลงโคราชเพียงบางส่วน หรือ การนำอัตลักษณ์เฉพาะทางภาษาหรือทำนองเพลงโคราช มาเป็นส่วนหนึ่งในการประพันธ์เพลงขึ้นใหม่โดยมีดนตรีประกอบการขับร้อง

1.2 การแสดงเพลงโคราชผสมผสานกับวงดนตรี รูปแบบการแสดงเช่นนี้เป็นการพัฒนาต่อเนื่อง

มากกว่าการแสดงโคราชประยุกต์ที่เริ่มนำวัสดุอุปกรณ์มาใช้ตีประกอบจังหวะการขับร้องเพลงต่างๆ ซึ่งการพัฒนาในช่วงแรกเป็นเพียงการนำลักษณะของการว่าเพลงหรือการแสดงเพลงโคราชเข้ามาแสดงร่วมกับวงดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ โดยนักแสดงเพลงโคราชจะเล่นเพลงโคราชบนเวทีอิเล็กทรอนิกส์ เมื่อแสดงเสร็จก็จะเปลี่ยนตนเองมาเป็นนักร้องของวงดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ ในระยะต่อมาความนิยมในรูปแบบของวงดนตรีได้รับความนิยมจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมตามลำดับ ตั้งแต่การปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงโดยเล่นเพลงโคราชสลับเป็นบางช่วง การเพิ่มเติมทางเครื่องประกอบการขับร้อง การเพิ่มเติมชนิดของเครื่องดนตรี เพิ่มเติมผู้แสดงกระทั่งพัฒนามาสู่รูปแบบของวงดนตรีอิเล็กทรอนิกส์

2. เพลงภาษาโคราช

เป็นการพัฒนาและสร้างสรรค์ในรูปแบบของบทเพลง โดยการนำอัตลักษณ์ทางภาษาโคราช หรือสำเนียงการพูด เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการประพันธ์บทเพลงและการขับร้องบทเพลง ดังนั้นเพลงภาษาโคราชจึงมีใช้รูปแบบของการแสดงเพลงโคราชแต่อย่างใด ถึงแม้ในบางบทเพลงอาจมีมีศิลปะการรำหรือการฟ้อนเข้ามาเป็นส่วนประกอบ แต่การแสดงเหล่านั้นมิใช่อัตลักษณ์ดั้งเดิมซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการการแสดงเพลงโคราชดังที่ได้กล่าวไว้ในเบื้องต้น ทั้งนี้เพลงภาษาโคราชอาจเป็นการพัฒนาเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สามารถเข้าถึงกลุ่มคนที่มีความแตกต่างของวัยได้อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น ดังนั้นรูปแบบของเพลงภาษาโคราชที่พบเห็นอย่างแพร่หลาย จึงมีความแตกต่างไปตามบริบทของวัตถุประสงค์ในการสร้างสรรค์และการนำไปใช้ เช่น

2.1 เพลงภาษาโคราชเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น เป็นการสร้างสรรค์บทเพลงขึ้นมาโดยไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแสดงหากำไร อาจทำขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา การเผยแพร่ ประชาพันธ์ การรณรงค์กิจกรรมหรือโครงการของหน่วยงานต่างๆ

2.2 เพลงภาษาโคราชในรูปแบบของธุรกิจ เป็นการพัฒนาและสร้างสรรค์ขึ้น เพียงการนำอัตลักษณ์ทางภาษาโคราช สำเนียง เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการประพันธ์เพลงและทำนองเพลงเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็แนวเพลงลูกทุ่ง เพลงโคราชซิ่ง เพลงเพื่อชีวิต ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความแปลกใหม่และตอบสนองต่อความต้องการตามกระแสนิยม โดยเฉพาะการเพิ่มมูลค่าให้แก่ธุรกิจบันเทิง ด้วยการขับร้องของดารา นักร้อง หรือศิลปินต่างๆ ซึ่งเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย เช่น เพลงวังวาว เพลงดอกเด่ ขับร้องโดยศิลปิน กำป๋ัน บ้านแท่น, เพลงจรัลหรือจืหลอก ขับร้องโดยศิลปิน ตักแตน ชลดา, เพลงฝนระริมที่โคราช เพลงดูถั่ว ดูถั่ว ขับร้องโดยศิลปิน แสน นากา, เพลงจักไ้อ่เห่วย ขับร้องโดยศิลปิน คำมอส พรชุนเดช เป็นต้น

ผลของความเปลี่ยนแปลงที่ส่งอิทธิพลต่ออัตลักษณ์การแสดงเพลงโคราช

การแสดงเพลงโคราชในปัจจุบันทั้งในรูปแบบดั้งเดิม ประยุกต์ ปรับปรุง พัฒนา ต่อยอด หรือสร้างสรรค์ เป็นสิ่งใหม่ ล้วนเกิดจากอิทธิพลของความเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นที่ที่ไม่สามารถจะปฏิเสธได้ โดยเฉพาะเรื่องของค่านิยมที่ได้แปรเปลี่ยนไปตามความเจริญของยุคสมัย ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม ผลที่เกิดขึ้นจึงมีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละมุมมอง เช่น สูญเสียอัตลักษณ์ดั้งเดิม ส่งเสริมการอนุรักษ์ การพัฒนาอาชีพของหมอลำ ความสามารถในการตอบสนองต่อค่านิยมของผู้ชม ส่งเสริมการท่องเที่ยว

ธุรกิจบันเทิง และส่งเสริมการศึกษา เป็นต้น

จากการศึกษาและประสบการณ์ในการดำเนินงานทั้งด้านอนุรักษ์ พัฒนา และสร้างสรรค์ว่า 7 ปี ในมุมมองของผู้เขียนนั้น ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อสิ่งใดก็ตาม ย่อมเกิดผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบทั้งสิ้น ผลของความเปลี่ยนแปลงย่อมส่งอิทธิพลต่ออัตลักษณ์การแสดงเพลงโคราช โดยพบประเด็นสำคัญดังนี้

1. ผลของความเปลี่ยนแปลงต่อการแสดงเพลงโคราชในทิศทางบวก

1.1 ความเปลี่ยนแปลงด้านรูปแบบของกลอนเพลง แต่เดิมเป็นกลอนเพลงสั้นๆ ในลักษณะของเพลงกัอมที่มีลักษณะคล้ายกับวัฒนธรรมภาคอื่นๆ จนกระทั่งพัฒนาเปลี่ยนแปลงมาสู่กลอนเพลงที่มีโครงสร้างทางฉันทลักษณ์ซึ่งเป็นอัตลักษณ์เฉพาะทางวัฒนธรรมของตนเอง

1.2 ความเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบการว่าเพลงเพื่อแพ้นะ มาสู่ การรวมกลุ่มเป็นสมาคม เกิดการดูแล แบ่งปัน รูปแบบว่าเพลงจึงกลายเป็นการว่าเพลงด้วยที่ถ้อยอาศัยและนำมาสู่รูปแบบของการแสดงร่วมกันส่งเสริมและอนุรักษ์มิให้ศิลปวัฒนธรรมแขนงนี้ได้สูญหายไปในอนาคต

1.3 ความเปลี่ยนแปลงด้านเรียนรู้เพลงโคราชเข้าสู่สถานศึกษา เป็นการพัฒนาซึ่งเป็นที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงด้านความเจริญ ระบบการจัดการศึกษา รวมถึงการตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปะท้องถิ่น ซึ่งแต่เดิมการฝึกหัดเพลงโคราชนั้นผู้ฝึกต้องให้ครูขอเข้าเป็นศิษย์และฝึกหัดอยู่ที่บ้านครู แต่ในปัจจุบันได้ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนการสอนเพลงโคราชเข้าสู่ระบบการศึกษาเพิ่มขึ้น ถึงแม้จะเป็นเพียงสถานศึกษาบางแห่ง และอาจเป็นเพียงกิจกรรมการเรียนการสอนเสริมในบางช่วงเท่านั้น แต่ก็นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นในการร่วมส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปการแสดงเพลงโคราชนี้ให้คงอยู่สืบไป

1.4 ความเปลี่ยนแปลงด้านรูปแบบการแสดง จากอัตลักษณ์ดั้งเดิมได้ถูกปรับเปลี่ยนไปจากเดิมอย่างชัดเจน เช่น การนำองค์ความรู้เดิมไปต่อยอดเป็นงานสร้างสรรค์ การพัฒนาไปสู่วงการธุรกิจบันเทิง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟัง หรือ ผู้ที่มีความชื่นชอบ หรือ ความแตกต่างของแต่ละช่วงวัย ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงด้านรูปแบบการแสดงจึงสามารถใช้เป็นสื่ออีกช่องทางหนึ่งในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

1.5 ความเปลี่ยนแปลงเพื่อการดำรงอยู่ของหมอลเพลง เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้อย่างชัดในด้านของอัตลักษณ์ดั้งเดิมที่ไม่มีดนตรี แต่ปัจจุบันได้พัฒนา มาเป็นรูปแบบการร้องเพลงโดยมีดนตรีเข้ามาประกอบ เช่น เพลงโคราชซิ่ง เพลงโคราชในวงดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ เพลงภาษาโคราช หรือเพลงเพื่อการรณรงค์ในกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น เพราะหากไม่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงที่ตอบสนองต่อค่านิยมของผู้ชมหรือของยุคสมัยได้แล้วนั้น หมอลเพลงโคราซก็ไม่สามารถจะประกอบอาชีพ มีรายได้ สามารถดำรงชีพอยู่ได้เช่นเดียวกัน หากเป็นเช่นนั้นหมอลเพลงโคราซก็จะละทิ้งอาชีพหมอลเพลงหันไปประกอบอาชีพอื่นๆ และในที่สุดเพลงโคราซคงไม่มีให้เห็นเช่นทุกวันนี้ เมื่อวิเคราะห์ความสำคัญในประเด็นนี้ นั่นอาจเป็นผลที่สืบเนื่องจากการตั้งสมาคม ซึ่งมีการร่วมกันกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่ แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ เพื่อให้ “อาชีพหมอลเพลงโคราซและเพลงโคราซ ทั้งสองสิ่งนี้ สามารถคงอยู่คู่เมืองโคราซดังเช่นทุกวันนี้

2. ผลของความเปลี่ยนแปลงต่อการแสดงเพลงโคราชในทิศทางลบ

2.1 ความเปลี่ยนแปลงด้านรูปแบบของกลอนเพลง ซึ่งมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นกลอนเพลงที่มีโครงสร้างทางฉันทลักษณ์เฉพาะในแบบของตนเอง แต่ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงยังไม่หยุดนิ่ง เนื่องจากหมอลำเพลงผู้มีความรู้เท่าได้หลงเหลือเพียงน้อยนิด รวมถึงการปรับเปลี่ยนกลอนเพลงที่ไม่เป็นไปตามฉันทลักษณ์เฉพาะ ถึงแม้จะใช้วิธีการว่าเพลงในแบบดั้งเดิมก็ตาม เนื่องจากหมอลำเพลงหรือผู้สร้างสรรค์ขาดประสบการณ์และองค์ความรู้ในด้านนี้โดยแท้จริง รวมถึงยังไม่มีสถาบันที่จัดทำเป็นตำราเพื่อการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นหากยังมีการปรับเปลี่ยนหรือเปลี่ยนแปลงโดยไม่ให้ความสำคัญในการสืบสานความรู้ ในสิ่งที่เป็ฉันทลักษณ์นี้ไว้ ภูมิปัญญาที่ได้สั่งสม และสืบทอดต่อมาจนถึงปัจจุบัน ก็จะไม่หลงเหลือสิ่งที่แสดงถึงความเป็นตัวตน คงมีเพียงความผิดพลาดที่สืบทอดต่อไปในอนาคต

2.2 ความเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบการว่าเพลงที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเพื่อแพ้ชนะ กลายเป็นการว่าเพลงถ้อยที่ถ้อยอาศัย ในมุมมองหนึ่งจัดว่าเป็นทิศทางที่ดีแต่ในอีกแง่มุมมองหนึ่ง อาจส่งผลในระยะยาว ซึ่งการว่าเพลงที่ส่งผลเพื่อ แพ้ - ชนะ ได้นั้น หมายถึง หมอลำเพลงจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกหัดมาอย่างดี เป็นผู้ที่มีปฏิภาณไหวพริบดี สามารถแต่งกลอนเพลงหรือว่าเพลงได้อย่างฉับพลัน ทั้งนี้ในปัจจุบันครูเพลงผู้มีความสามารถเช่นนี้เหลือน้อยลงทุกที หมอลำเพลงรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ไม่สามารถแต่งกลอนเพลงได้ จึงทำให้เกิดการเรียนรู้ที่จะท่องจำเพลงกลอนเพลงเท่านั้น นอกจากนี้ยังรวมถึงการใช้ท่ารำในการแสดงเพลงโคราชซึ่งความหมายและการนำมาใช้ หรือแม้ชื่อท่ารำพื้นฐานต่างๆ หากไม่ได้รับการถ่ายทอดจากผู้รู้ ก็จะเป็นเพียงแค่ครูปักหลักจำ จดจำมาแต่อาจนำมาใช้ผิดถูก ไม่รู้จักชื่อท่ารำเสียด้วยซ้ำ สิ่งที่เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมและทักษะเชิงลึกที่เป็นศาสตร์โดยแท้ก็จะถูกหลงลืมและสูญหายต่อไปในอนาคต

2.3 ความเปลี่ยนแปลงด้านเรียนรู้เพลงโคราชเข้าสู่สถานศึกษา เป็นการถ่ายทอดความรู้ที่เปลี่ยนไปจากเดิม ซึ่งการฝึกหัดเพลงโคราชนั้นผู้ฝึกต้องไหว้ครูขอเข้าเป็นศิษย์และฝึกหัดอยู่ที่บ้านครู แต่ในปัจจุบันได้มีการฝึกหัดในเวลาสั้นๆ โดยการท่องจำกลอนเพลง ซึ่งมีได้ฝึกหัดอย่างถ่องแท้ และไม่มีตำราเรียนอย่างเป็นทางการ ดังนั้นคุณค่าของจารีต ประเพณี ความเชื่อต่างๆ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมก็ไม่สามารถที่จะถ่ายทอดให้เกิดการเรียนรู้และสืบทอดได้อย่างชัดเจน ซึ่งอาจส่งผลให้สิ่งสำคัญเหล่านี้ได้เลือนหายไปมากที่สุด

2.4 ความเปลี่ยนแปลงด้านรูปแบบการแสดง ถึงแม้จะเป็นการพัฒนาเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับกลุ่มผู้ชมก็ตาม แต่หากความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ถูกพัฒนา สร้างสรรค์เป็นสิ่งใหม่และต่อยอดจากสิ่งใหม่สู่สิ่งใหม่อยู่ร่ำไป โดยมิได้รักษาหรือเผยแพร่ความรู้ดั้งเดิมไว้ให้คงอยู่ องค์ความรู้ที่เป็นทรัพย์สินพื้นฐานก็จะไม่หลงเหลือให้ได้ศึกษาและพัฒนาอีกต่อไป

2.5 ความเปลี่ยนแปลงเพื่อการดำรงอยู่ของหมอลำเพลง เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงด้านรูปแบบการแสดง ซึ่งหากหมอลำเพลงปรับเปลี่ยนตามค่านิยมเพียงอย่างเดียวโดยคำนึงถึงแต่การดำรงอยู่แล้วนั้น ฉันทลักษณ์เฉพาะทางภูมิปัญญาที่ได้รับการสืบทอดมานั้นก็จะไม่หลงเหลือไว้ให้ลูกหลานได้ศึกษา และในอนาคตคงมีให้เห็นเพียงร่องรอยแต่ภาพภายนอกเท่านั้น

จากประเด็นสำคัญของผลทางบวกและทางลบที่กล่าวมาในเบื้องต้น เป็นผลที่ส่งอิทธิพลต่อฉันทลักษณ์

ของการแสดงเพลงโคราชทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปในแง่มุมต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ฉะนั้นหากเราเรียนรู้ที่จะพัฒนา เราจึงควรเรียนรู้ที่จะอนุรักษ์ เพื่อให้สิ่งที่เกิดขึ้นทั้ง สองทิศทางนี้ สามารถดำเนินควบคู่กันได้อย่างสมดุล ก่อเกิดเป็นความสมบูรณ์ทั้งด้านการ อนุรักษ์ ถ่ายทอด สืบสานและพัฒนา ภายใต้การดำเนินงานของการอนุรักษ์และพัฒนาได้อย่างแท้จริง

3. unสรุป

อัตลักษณ์ของการแสดงเพลงโคราช เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทโคราช ซึ่งมีลักษณะและรูปแบบเฉพาะของตนเอง ฉะนั้นการแสดงที่จัดว่าเป็น “การแสดงเพลงโคราช” จะต้องมียุคประกอบในการแสดง ได้แก่ พิธีไหว้ครู โรงเพลงหรือเวที กลอนเพลง ท่ารำ การแต่งกาย ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้เป็นส่วนประกอบที่ใช้เพื่อทำการแสดง และสิ่งที่เป็นข้อบ่งชี้อีกอย่างหนึ่งคือ รูปแบบของการแสดง ซึ่งมีลักษณะในการแสดงที่ไม่เหมือนใครถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างก็ตามแต่รูปแบบที่แสดงยังคงมีลักษณะเฉพาะ โดยยึดถือการแสดงแบบดั้งเดิมซึ่งเป็นการว่าเพลง หรือ เล่นเพลงในลักษณะเพลงปฏิพากษ์ ไม่มีดนตรีประกอบ เป็นรูปแบบหลัก ซึ่งอาจมีการประยุกต์ไปบ้างเพื่อให้เกิดความน่าสนใจไปตามความนิยมยิ่งขึ้น โดยการนำเพลงร้องที่ได้รับความนิยมในขณะเข้ามาประกอบเพื่อสร้างความบันเทิง และบางครั้งอาจนำอุปกรณ์ที่พอหาได้หรือเครื่องดนตรีพื้นบ้านคือ โทน เข้ามาตีประกอบจังหวะขณะขับร้องเพลงอื่นๆ

อัตลักษณ์ของเพลงโคราชที่ปรากฏในความเปลี่ยนแปลงตามค่านิยมทางการแสดง เป็นรูปแบบการแสดงที่ได้รับอิทธิพลจากความเปลี่ยนแปลงตามค่านิยมของยุคสมัย จึงเกิดเป็นการพัฒนาประยุกต์ สร้างสรรค์ หรือแม้กระทั่งการนำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการแสดง เพื่อการสร้างความปลอดภัยใหม่ ให้สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ฟังที่มีความต่างของช่วงวัยที่หลากหลายได้มากยิ่งขึ้น หรือเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับธุรกิจ ลักษณะของการแสดงที่พบในปัจจุบันจึงเป็นการขับร้องและมีดนตรีประกอบ โดยมีรูปแบบที่แตกต่างไปตามบริบทของการนำไปใช้หรือวัตถุประสงค์ที่สร้างสรรค์ขึ้น ดังเช่น เพลงโคราชซึ่ง และ เพลงภาษาโคราช เป็นการพัฒนา สร้างสรรค์เฉพาะกลอนเพลงโดยการปรับเปลี่ยนทำนองและจังหวะให้สามารถขับร้องร่วมกับเครื่องดนตรีสากลได้ โดยมีการสร้างสรรค์อยู่ 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ การนำกลอนเพลงโคราชเดิมมาพัฒนาทำนอง จังหวะ มีดนตรีประกอบการขับร้อง และการสร้างสรรค์จากนำเพียงโครงสร้างฉันทลักษณ์บางส่วน อัตลักษณ์ทางภาษาและสำเนียง มาใช้ในประพันธ์คำร้องขึ้นใหม่ ซึ่งอาจสร้างสรรค์ขึ้นตามแนวเพลงที่ได้รับความนิยมหรือเป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจบันเทิง เช่น แนวเพลงลูกทุ่ง แนวเพลงเพื่อชีวิต แนวเพลงพื้นบ้าน เพลงประเภทนี้จึงจัดอยู่ในประเภทของเพลงภาษาโคราช

ผลของความเปลี่ยนแปลงที่ส่งอิทธิพลต่ออัตลักษณ์การแสดงเพลงโคราช เป็นสิ่งที่เกิดจากการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญและค่านิยมต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงได้ การแปรเปลี่ยนต่อสิ่งใดก็ตามย่อมเกิดผลกระทบทั้งข้อดีและข้อเสียทั้งสิ้น ฉะนั้นหากเราเรียนรู้ที่จะพัฒนา เราจึงควรเรียนรู้ที่จะอนุรักษ์ การดำเนินงานจึงควรให้ความสำคัญและดำเนินคู่กันไปทั้งด้านการอนุรักษ์และพัฒนาซึ่งจะขาดอย่างหนึ่งมิได้ เพราะนั่นคือการรักษาสมดุลและความสมบูรณ์ที่มีต่อความเปลี่ยนแปลง ถึง

แม้รูปแบบการแสดงเพลงโคราชที่พบเห็นจะมีความหลากหลายแตกต่างกันออกไป ไม่ว่าจะเกิดจากการปรับปรุงพัฒนา ต่อยอด หรือสร้างสรรค์เป็นสิ่งใหม่ การแสดงเหล่านี้ยังคงแฝงไว้ด้วยอัตลักษณ์เฉพาะของการแสดงเพลงโคราช ดังเช่น การแสดงเพื่อการบวงสรวงและสักการะ การแสดงร่วมกับการขับร้อง ที่ยังคงรักษารูปแบบดั้งเดิมไว้ถึงแม้จะมีเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่เปลี่ยนไป หรือ โครงสร้างทางฉันทลักษณ์ที่ปรากฏอยู่ในประเภทเพลงโคราชซึ่ง อัตลักษณ์ทางภาษาและสำเนียงที่ปรากฏอยู่ในประเภทของเพลงภาษาโคราช สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นคุณค่าทางภูมิปัญญาที่ได้สืบทอดมาแต่ในอดีต ดังนั้นหากสร้างความรู้ ความเข้าใจในความเป็นตัวตน เรียบรู้ร่วมกันถึงอัตลักษณ์ที่เรียกว่า การแสดงเพลงโคราช โดยมีองค์ประกอบทางการแสดง รูปแบบการแสดงดั้งเดิมในลักษณะของเพลงปฏิพากษ์ที่ไม่มีดนตรีประกอบ องค์ความรู้เหล่านี้จะเป็นหัวใจหลักในการสร้างคุณค่าและความสำคัญ ให้เกิดการอนุรักษ์ สืบสาน ส่งต่อมรดกภูมิปัญญาได้อย่างถูกต้องต่อไปในอนาคต แม้อยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยเพียงไรก็ตาม

4. บรรณานุกรม

- ถาวร สุขบงกช และคณะ. (2536). **เพลงโคราช : การศึกษาในเชิงวิเคราะห์และวิจารณ์**. นครราชสีมา : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยครูนครราชสีมา.
- บุญสม สังข์สุข และสมาคมเพลงโคราช. **นายกสมาคมเพลงโคราช คณะกรรมการบริหาร สมาชิกสมาคมเพลงโคราช**. สัมภาษณ์. 1 สิงหาคม 2559.
- รัฐบุรุษ คุ่มทรัพย์ และ พัฒนาคิน สำเริงรัมย์. (2558). **พัฒนาการและสภาพปัจจุบันของรูปแบบการแสดงเพลงโคราช**. นครราชสีมา : วิทยาลัยนครราชสีมา (วารสารรายงานสืบเนื่อง การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ประจำปี 2558 “สร้างสรรค์และพัฒนา เพื่อก้าวหน้าสู่ประชาคมอาเซียนครั้งที่ 2” วันที่ 18-19 มิถุนายน 2558 หน้า 412)
- เรขา อินทรกำแหง. (2559). **เอกสารประกอบหลักสูตรการเรียนรู้ทำร่ำพื้นฐานเพลงโคราช**. ฉบับปรับปรุง. สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- สำนักศิลปะและวัฒนธรรม. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. (2555). **เพลงโคราช เล่ม 2 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554**. นครราชสีมา : มิตรภาพการพิมพ์ 1995.